

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Надежда Йорданова Кръстева, преподавател в
Правно-исторически факултет, Югозападен университет „Неофит Рилски“

ОТНОСНО: дисертационен труд на тема: „Нов наказателно-процесуален подход към жертвите на престъпления в България“, за придобиване на ОНС „доктор“, професионално направление 3.6. Право, област на висше образование „Социални, стопански и правни науки“, докторска програма „Наказателен процес“.

Автор на дисертационен труд: докторант Миряна Иличова Илчева

Научен ръководител: проф. д-р Добринка Чанкова

Със Заповед № 1559 от 15.07.2021 г. съм определена за рецензент в процедура по защита на дисертационен труд за придобиване на ОНС „доктор“, професионално направление 3.6. Право, докторска програма „Наказателен процес“, на Миряна Иличова Илчева, докторант на самостоятелна подготовка в катедра „Публичноправни науки“ при Правно-исторически факултет на Югозападен университет „Неофит Рилски“.

1. Биографични данни за докторанта

Миряна Иличова е завършила специалност „Право“ в Софийски университет „Св. Климент Охридски“ през 2002 г. През 2007 г. придобива магистърска степен по Международно хуманитарно право в Женевска академия по права на човека и международно хуманитарно право. От 2019 г. е докторант на самостоятелна подготовка в катедра „Публичноправни науки“ в Правно-историческия факултет на Югозападен университет „Неофит Рилски“, под научното ръководство на проф. д-р Добринка Чанкова. В момента работи като старши анализатор в Център за изследване на демокрацията. Проектната дейност, която Миряна Иличова осъществява като старши анализатор е свързана с наказателното правосъдие и по-конкретно – права на пострадали от престъпления, права на обвиняеми и подсъдими, легална и нелегална миграция и интеграция на граждани на трети страни. Работата ѝ е насочена и към изграждане на капацитет на заинтересувани лица и застъпничество за правата на уязвими групи.

2. Параметри на дисертационния труд

Дисертационният труд, представен от докторант Миряна Илчева, е с общ обем от 249 страници и се състои от увод, четири глави, заключение, едно приложение – Анкетно проучване и справка с използвани източници, която включва 197 заглавия, от които 111 на български език, 86 на английски език, 20 интернет източника, 34 нормативни и стратегически акта, 47 решения от практиката на българските съдилища, 16 решения на Европейския съд по правата на човека и 5 други юрисдикции. Позоваванията под линия са 371.

В представения за рецензия дисертационен труд се изследва сложен и актуален за теорията и практиката социално-правен проблем, с отражение върху наказателната политика на всяка държава. В световен аспект се наблюдава нов подход към редица теоретични тези и практически решения относно проблематиката „правата на жертвите за достъп до правосъдие“. Процес, с който България трябва да се съобрази и да предприеме нужните законодателни промени в тази насока.

Една от основните задачи на Наказателно-процесуалния кодекс е да осигури защита от престъпни посегателства срещу живота, свободата, честта, правата и законните интереси на гражданите (чл. 1, ал. 2 от НПК). За съжаление вниманието на държавата, когато има извършено престъпление, всъщност е насочено приоритетно към извършителя на престъпното деяние, а не толкова към жертва на престъплението. Наказанието на извършителя обаче няма да върне спокойствието и сигурността на жертвата. Наред с действащите механизми, е важно да се осигурят още адекватни мерки за подкрепа и помощ на жертвата на престъплението, насочени и съобразени с нейната личност и потребности, непозволяващи повторната ѝ виктимизация. Процесът не трябва да спира, а да се усъвършенства, за да работи по-добре в полза на жертвите. В този смисъл актуалността на дисертационната проблематика е безспорна, а резултатите от разработката на докторант Миряна Илчева имат своята научна и научно-приложна значимост.

Намирам за правилно формулирани обекта и предмета на изследването. Считаю, че поставените цели и задачи са изпълними в рамките на дисертационното изследване. Удачно е определена научно-изследователската теза, избраната методология на изследването е подходяща.

Глава първа е посветена на положението на жертвите на престъпления в българското право. Научно вярно е изяснено процесуалното понятие „пострадал“, което логично се съпоставя с по-широката виктимологична категория „жертва“. Задълбочено

и с компетентност са анализирани правата на жертвата, регламентирани в НПК и други закони. Направеният анализ е показателен за реалното положение на жертвите на престъпления съгласно действащото законодателство. Обърнато е специално внимание на уредбата на отделни групи жертви – деца-жертви, жертви на домашно насилие, жертви на трафик на хора, които имат допълнителни права и механизми за защита, за разлика от други групи жертви на престъпления. Така представената първа глава от дисертационния труд е добра основа за следващи конкретни изследвания и анализи на докторанта по проблема.

В Глава втора на дисертационния труд основателно се анализира последователно правната уредба на ЕС относно жертвите, стандартите на Съвета на Европа и ООН в областта, с което се търсят насоки за усъвършенстване преди всичко на българското законодателство, свързано със защита на жертвите от престъпления. В последния раздел на тази глава уместно се акцентира върху действащите норми за защита на определени групи жертви на престъпления, като жертви на тероризъм, жертви на трафик на хора и др.

Цялостният подход към подкрепата и защитата на жертвите, приоритетна област в европейските и глобални стандарти, е представен в трета глава на дисертационното изследване. Очертани са и нови насоки при уреждане положението на жертвите във връзка с участието им в наказателния процес – подход, вземащ предвид измерението на пола, периоди за размисъл и възстановяване, участието на лица за подкрепа и неправителствени организации в наказателното производство, правата на жертвите-чужденци. В Раздел трети са описани подходящи добри практики при противодействието и защитата на отделни групи жертви на престъпления. Предложен е и рамков модел за възприемане на стандартите за правата на жертвите в националните законодателства.

Най-важната част на дисертационния труд е Глава четвърта, озаглавена „Защитата на правата на жертвите в България – основни дефицити и примерни предложения за преодоляването им, издигане на наказателно-процесуалния статут на жертвите в България“. В нея научно аргументирано и практически значимо е представено предложението за нова разширена глава в НПК, посветена изцяло на жертвата на престъплението. Изведени са основните дефицити на правото на жертвата на информация, участието ѝ в наказателното производство, насочването ѝ към услуги за подкрепа. Набелязани са слабостите в събирането на единни и сравними данни относно жертвите, както и тези в специализацията и обучението на работещите с жертвите. Въз основа на представения критичен анализ са формулирани възможности за тяхното

подобряване. Съществена част от тази глава е Раздел четвърти, в който са представени примерните предложения de lege ferenda на докторанта, отнасящи се не само до НПК, а също и до Закона за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления, Закона за защита на лица, застрашени във връзка с наказателното производство, Закона за правната помощ.

3. Оценка на научните и практически резултати и приноси на дисертационния труд

В организационен и съдържателен план, трудът предлага добра съразмерност, свързаност и логика на научното изследване. Авторът демонстрира добро владение на специфичната терминология, познава проблематиката, като теория и практически решения, показва добри възможности за проучване и интерпретация на теоретични разработки и авторски тези, както и на относимата съдебна практика.

Намирам направените от докторанта предложения de lege ferenda за добре аргументирани, формулирани въз основа на цялостното изследване на проблема. Тяхното приемане би спомогнало за усъвършенстване на действащата правна уредба в коментираната област, а от тук и за по-доброто осигуряване и защита правата на жертвите на престъпления. По мое мнение особен интерес и подкрепа заслужава предложението за въвеждане на разширена Глава Осма в НПК, посветена на жертвата. Безспорно в наказателния процес предимно се обръща внимание върху личността на дееца и се подхожда индивидуално при решаването на редица въпроси. Значението на участието на жертвата в процеса обаче по никакъв начин не следва да се пренебрегва. Към нея също трябва да се процедира съобразно конкретните ѝ потребности и нужди. Разширената глава в НПК е стъпка в посока подобряване процесуалното положение на жертвата.

Подкрепям голяма част от тезите в представените резултати на дисертационното изследване и значимостта на тяхната практическа насоченост.

Авторефератът отразява коректно основните положения, залегнали в дисертационното изследване.

Докторант Миряна Илчева има 7 публикации на български език и 9 публикации на английски език, които са свързани с темата на дисертационния труд. Публикационната активност е показателна за уменията на докторанта за разработване на самостоятелни научни изследвания.

От работата си с докторант Миряна Илчева мога да кажа, че тя е отговорен, коректен и отзивчив колега.

4. Бележки и препоръки по отношение на дисертационния труд

Към дисертационния труд могат да се отправят няколко бележки и препоръки.

На стр. 116 от текста се посочва, че „в страни като България *de lege ferenda* е нужно от престъпленията от частен характер да бъдат изключени всички, които засягат насилие в близки взаимоотношения, за да се осигури адекватна защита и подкрепа на жертвите, тъй като съответните норми са ясно насочени към престъпленията от общ характер“. Уместно би било в разработката да се отбележи едно от последните изменения в НК в тази насока – със ЗИДНК, ДВ, бр. 16 от 2019 г. в разпоредбата на чл. 161, ал. 2 са включени случаите на нанесена телесна повреда по чл. 129 от НК, причинена на възходящ, низходящ, съпруг, брат или сестра. Текстът предвижда наказателното преследване от общ характер да се възбужда по тѣжба на пострадалия до прокуратурата и да не може да се прекрати по негово искане. Преди измененията посочените посегателства се преследваха по частен ред, с тѣжба на пострадалия. Въпреки че не става въпрос за престъпление от общ характер, а от частно-публичен, промяната без съмнение осигурява една по-добра, засилена защита на правата и интересите на пострадалите лица, намиращи се в близки отношения с извършителите на престъпното деяние.

Не мога да подкрепя всички предложения *de lege ferenda*, посочени в „Други предложения, свързани с Наказателно-процесуалния кодекс“ на страници 200-202 от дисертационния труд и отнасящи се до въвеждане в НПК на изискването за съобразяване „изрично с пола“. Разследването на някои престъпления няма отношение към пола на жертвата и не следва да се поставя на преден план. „Изричното“ съобразяване с пола може да създаде и известни кадрови проблеми.

Напълно подкрепям идеята за провеждане на анкетно проучване като част от дисертационно изследване. Проучването очертава практическата насоченост на дисертационната разработка и спомага за формулирането на подходящи предложения за усъвършенстване на действащото законодателство. По мое мнение представеното анкетно проучване в дисертационния труд се нуждае от допълнително разработване. Необходимо е да се уточни колко точно са респондентите на анкетното проучване. На стр. 223 е записано: „Отговори бяха получени от 19 професионалисти от България и само един от страна – членка на Европейския съюз“, а на приложените фигури (стр. 153, 154, 156 и др.) към проучването респондентите са 19. Независимо от точния им брой, не е

уместно да се правят изводи и препоръки въз основа отговори на 19/20 респонденти, въпреки че са професионалисти в областта на защитата правата на жертвата. Поместените фигури на стр. 153, 154, 156 и 157 се нуждаят от техническо оформление, за да се разчитат коректно. Удачно би било да се анализират получените резултати на въпросите за силните страни в работата с жертвите на престъпления и основните критични области в положението на жертвите – с голям брой отговори участието на жертвите в производството е посочено като силна страна (стр. 153) и като слабост (стр. 154). Не са описани резултатите, получени от въпроси 6 и 7 на анкетата.

Отправените бележки и препоръки нямат отношение към положителната ми оценка относно качествата, стойността и значимостта на дисертационния труд.

5. Заключение

Представеният дисертационен труд удовлетворява всички изисквания на чл. 6, ал. 3 от ЗРАСРБ, съдържа научни и научно-приложни резултати, представляващи принос в науката, и показва, че докторантът притежава задълбочени знания в областта на наказателно-процесуалната наука, както и способност за разработване на самостоятелни научни изследвания.

Предвид всичко посочено, убедено давам своята положителна оценка и препоръчвам на уважаемото научно жури да присъди на **Миряна Иличова Илчева** образователната и научна степен „доктор“ по докторска програма „Наказателен процес“ към професионално направление 3.6. Право, област на висше образование „Социални, стопански и правни науки“.

30.08.2021 г.

Благоевград

Член на научното жури:

/доц. д-р Надежда Кръстева/

REVIEW

by **Assoc. Prof Nadezhda Yordanova Krasteva**, PhD, lecturer at Faculty of Law and History, South West University "Neofit Rilski"

SUBJECT: PhD thesis entitled "A new criminal procedure approach to victims of crime in Bulgaria", for the acquisition of DOCTOR educational and scientific degree, professional field 3.6. Law, field of higher education "Social, economic and legal sciences", PhD programme "Criminal Procedure".

Author of the thesis: PhD student Miryana Ilcheva Ilcheva

Scientific adviser: Prof. Dobrinka Chankova, PhD

By Order № 1559 of 15.07.2021 I was appointed reviewer in a procedure for defence of a PhD thesis for the acquisition of DOCTOR educational and scientific degree, professional field 3.6. Law, PhD programme "Criminal Procedure", by Miryana Ilcheva Ilcheva, PhD student on individual preparation at the Department of Public Law at the Faculty of Law and History of South West University "Neofit Rilski".

1. Biographical data about the PhD student

Miryana Ilcheva graduated in Law from Sofia University "St. Kliment Ohridski" in 2002. In 2007 she obtained a master's degree in International Humanitarian Law at the Geneva Academy of Human Rights and International Humanitarian Law. Since 2019 she has been a PhD student on individual preparation at the Department of Public Law at the Faculty of Law and History of the South West University "Neofit Rilski", under the scientific guidance of Prof. Dobrinka Chankova, PhD. She currently works as a senior analyst at the Center for the Study of Democracy. The project activities that Miryana Ilcheva carries out as a senior analyst are related to criminal justice and in particular - the rights of victims of crime, the rights of the accused and defendants, legal and illegal migration and integration of third-country nationals. Her work is also aimed at building the capacity of stakeholders and advocating for the rights of vulnerable groups.

2. Parameters of the dissertation

The dissertation, presented by PhD student Miryana Ilcheva, has a total volume of 249 pages and consists of an introduction, four chapters, conclusion, one appendix - Survey and bibliography with sources used, which includes 197 titles, of which 111 in Bulgarian, 86 in English, 20 internet sources, 34 normative and strategic acts, 47 decisions from the practice of the Bulgarian courts, 16 decisions of the European Court of Human Rights and 5 from other jurisdictions. The footnotes are 371.

The dissertation presented for review examines a complex socio-legal problem relevant for theory and practice, with an impact on the penal policy of each country. Globally, there is a new approach to a number of theoretical theses and practical solutions relevant to "victims' rights to access to justice". This is a process that Bulgaria must comply with and take the necessary legislative changes in this direction.

One of the main tasks of the Code of Criminal Procedure is to provide protection from criminal encroachments on the life, liberty, honor, rights and legitimate interests of citizens (Article 1, paragraph 2 of the Code). Unfortunately, the attention of the state, when a crime has been committed, is in fact focused primarily on the perpetrator of the crime, and not so much on the victim. However, punishing the perpetrator will not restore the victim's peace and security. In addition to the mechanisms in place, it is important to provide adequate measures to support and assist the victim of the crime, targeted and tailored to their personality and needs, preventing their re-victimization. The process must not stop, but be improved in order to work better for the benefit of the victims. In this sense, the relevance of the thesis is indisputable, and the results of the work of PhD student Miryana Ilcheva have their scientific and applied significance.

I find the object and the subject of the research to be correctly formulated. I believe that the set goals and objectives are feasible within the framework of the dissertation research. The research thesis is well defined, the chosen research methodology is appropriate.

Chapter One focuses on the situation of victims of crime in Bulgarian law. The procedural notion of "injured person" has been scientifically clarified, which is logically compared to the broader victimological category of "victim". The rights of the victim, regulated in the Criminal

Procedure Code and other laws, are thoroughly and competently analyzed. The analysis is indicative of the real situation of victims of crime under current legislation. Special attention is paid to the regulation of certain groups of victims - child victims, victims of domestic violence, victims of human trafficking, who have additional rights and protection mechanisms, unlike other groups of victims of crime. Thus the first chapter of the dissertation is a good basis for the further specific research and analysis of the PhD student on the problem.

Chapter Two of the thesis thoroughly analyzes the EU legal framework on victims, the standards of the Council of Europe and the UN in the field, seeking guidelines for improving primarily Bulgarian legislation related to the protection of victims of crime. The last section of this chapter appropriately focuses on the current norms for the protection of certain groups of victims of crime, such as victims of terrorism, victims of human trafficking and others.

The holistic approach to victim support and protection, a priority area in European and global standards, is presented in the third chapter of the thesis. New guidelines have been outlined in regulating the situation of victims in relation to their participation in criminal proceedings - an approach that takes into account the gender dimension, periods of reflection and recovery, the participation of support persons and NGOs in criminal proceedings, the rights of foreign victims. Section three describes appropriate good practices in countering victimisation and protecting individual groups of victims of crime. A framework model for the adoption of victim rights standards in national legislation has also been proposed.

The most important part of the dissertation is Chapter Four, entitled "Protection of the rights of victims in Bulgaria - major deficits and sample proposals for overcoming them, raising the criminal procedure status of victims in Bulgaria." In it, a proposal for a new extended chapter in the Criminal Procedure Code, dedicated entirely to the victim of the crime, is presented in a scientifically substantiated and practically significant way. The main deficits of the victim's right to information, their participation in the criminal proceedings, their referral to support services are presented. Weaknesses have been identified in the collection of uniform and comparable data on victims, as well as in the specialization and training of officials working with victims. Based on the presented critical analysis, opportunities for improvement are formulated. An essential part of this chapter is Section Four, which presents the sample proposals *de lege ferenda* of the PhD student, relating not only to the Criminal Procedure

Code, but also to the Law on Assistance and Financial Compensation to Victims of Crime, the Law on Protection of Persons at Risk in Connection with Criminal Proceedings, the Law on Legal Aid.

3. Evaluation of the scientific and practical results and contributions of the thesis

In terms of organization and content, the thesis offers good proportions, interconnection and logic of scientific research. The author demonstrates a good command of specific terminology, good knowledge of relevant issues, such as theory and practical solutions, shows good capacities for research and interpretation of theoretical developments and other authors' theses, as well as relevant case law.

I find the *de lege ferenda* proposals made by the PhD student to be well-argued and formulated on the basis of a comprehensive study of the problem. Their adoption would help to improve the current legal framework in the commented area, and hence to better ensure and protect the rights of victims of crime. In my opinion, the proposal to introduce an extended Chapter Eight in the Criminal Procedure Code, dedicated to the victim, deserves special interest and support. Undoubtedly, in the criminal process, attention is paid mainly to the perpetrator and an individual approach is applied in resolving a number of issues. However, the importance of the victim's involvement in the process should in no way be overlooked. They must also be treated according to their specific needs and requirements. The extended chapter in the Criminal Procedure Code is a step towards improving the procedural position of the victim.

I support a large part of the theses in the presented results of the research and their practical significance.

The author's abstract correctly reflects the main points laid down in the thesis.

PhD student Miryana Ilcheva has 7 publications in Bulgarian and 9 publications in English, which are related to the topic of the dissertation. The publishing activity is indicative of the doctoral student's ability to develop independent research.

From my work with doctoral student Miryana Ilcheva I can say that she is a responsible,

conscientious and responsive colleague.

4. Notes and recommendations regarding the thesis

Several notes and recommendations can be made on the thesis.

On page 116 of the text it is stated that “in countries such as Bulgaria *de lege ferenda* it is necessary to exclude from private crimes all those related to violence in close relationships in order to ensure adequate protection and support for victims, as the relevant rules are clearly targeted at crimes of a general nature”. It would be appropriate in the elaboration to note one of the latest amendments to the Criminal Code in this direction - with the amendments in SG, issue 16 of 2019, the cases of inflicted bodily injury under art. 129 of the Penal Code, caused to an ascendant, descendant, spouse, brother or sister are included in the provision of Art. 161, para. 2. The text stipulates that the general criminal prosecution be instituted upon the victim's complaint to the prosecutor's office and cannot be terminated upon the victim's request. Prior to the amendments, the said encroachments were prosecuted privately, upon a complaint from the victim. Although it is not a crime of a general nature, but a public private one, the change undoubtedly provides a better, enhanced protection of the rights and interests of victims who are in close contact with the perpetrators of the crime.

I cannot support all the *de lege ferenda* proposals set out in the “Other proposals related to the Code of Criminal Procedure” on pages 200-202 of the thesis and relating to the introduction in the CPC of the requirement to “explicitly comply with gender”. The investigation of certain crimes has no bearing on the gender of the victim and should not be brought to the fore. “Explicit” gender mainstreaming can also create some staffing problems.

I fully support the idea of conducting a survey as part of a thesis research. The survey supports the practical orientation of the dissertation and helps to formulate appropriate proposals for improving the current legislation. In my opinion, the presented survey needs further development. It is necessary to specify exactly how many respondents there were to the survey. On page 223 it is written: “Answers were received by 19 professionals from Bulgaria and only one from a Member State of the European Union”, and on the attached figures (pages 153, 154, 156, etc.) the respondents are 19. Regardless of their exact number, it is not appropriate to draw conclusions and recommendations based on the answers of 19/20

respondents, even though they are professionals in the field of protection of the rights of the victim. The figures on pages 153, 154, 156 and 157 need a technical layout in order to be read more correctly. It would be appropriate to analyze the results obtained on the strengths in working with victims of crime and the main critical areas in the situation of victims - with a large number of answers, the participation of victims in the proceedings is indicated as a strength (p. 153) and as a weakness (p. 154). The results obtained from questions 6 and 7 of the survey are not described.

The remarks and recommendations made do not reflect on my positive assessment of the qualities, value and significance of the dissertation.

5. Conclusion

The presented thesis satisfies all the requirements of Art. 6, para. 3 of the Law on the Development of Academic Staff in the Republic of Bulgaria, contains scientific and applied results, representing a scholarly contribution, and shows that the PhD student has in-depth knowledge in the field of criminal procedure, as well as the ability to develop independent research.

In view of all the above, I confidently give my positive assessment and recommend to the esteemed scientific jury to award Miryana Ilichova Ilcheva the educational and scientific degree "Doctor" in the PhD program "Criminal Procedure" to the professional field 3.6. Law, field of education "Social, economic and legal sciences".

August 30, 2021. Blagoevgrad

Member of the scientific jury:

/Assoc. Prof. Nadezhda Krasteva, PhD/